

společný jmenovatel zejména v kritice kléru prostředkované všem společenským kruhům.

Hus se však na hranici dostal především jako nebezpečný teoretik kvůli recepci myšlení Jana Viklefa, zejména pro jeho pojetí eklesiologie a predestinace. A právě z toho důvodu v knize postrádám samostatné kapitoly o Husově eklesiologii a také o jeho komplikovaném vztahu k Viklefovi. Oba tyto aspekty pochopitelně budí v bádání o Husovi dlouhodobě velkou pozornost. A protože to není bez kontroverzí, fundované uvedení do stavu diskuse by bylo v tomto případě více než žádoucí. Při vší své důkladnosti to rozhodně nemůže vynahradit stať Stephana Laheyho o Husově komentáři k *Sentencím*, neboť – jak uzavírá sám Lahey – ideově nevystupuje ze starší konformní augustinské tradice výkladu.

Vnucuje se otázka po příčinách uvedené absence. Jde o důsledek vědomé snahy o přenesení tematického a v důsledku interpretačního důrazu, nebo spíše o projev výše avizované generační proměny? Osobně usuzuji na druhou možnost. Jasně mám však v tom, že *A Companion to Jan Hus* je spolehlivým fundamentem husovského bádání, který zejména v mezinárodním kontextu představuje nutnou protiváhu početným, avšak právem kritizovaným husovským monografiím Thomase A. Fudge.

DUŠAN COUFAL

A Companion to the Council of Basel, edd. Michiel DECALUWÉ – Thomas M. IZBICKI – Gerald CHRISTIANSON, Brill, Leiden – Boston 2016 [2017] (= Brill's Companions to the Cristian Tradition 74)

542 s., ISBN 978-90-04-22264-9

Záměr editorů této příručky je opravdu ambiciózní: zacetit mezery v dosavadní literatuře a poskytnout pomoc příští badatelské generaci na úrovni dějin koncilů, které sepsali Walter Brandmüller (Kostnice, Pavia, Siena), Joseph Gill (Florence) a Hubert Jedin (Trident). V tom však právě může spočívat nenaplněné očekávání uživatelů jiných svazků této užitečné a vyhledávané řady průvodců. Místo úvodu do bádání se nám nabízí pokus o kolektivní monografii syntetické povahy. K tomuto posunu pravděpodobně došlo s ohledem na stále ještě vyhledávanou knihu Johannese Helmratha *Das Basler Konzil 1431-1449*.

Forschungsstand und Probleme (1987), která poskytuje nejen spolehlivý přehled problematiky, ale i znamenitou bibliografii na sto stranách drobného tisku (v *Companionu* jen 30 stran). Budiž, berme knihu tak, jak ji editoři zamýšleli.

V krátkém úvodu je nastíněno, proč basilejský koncil s výraznou „republikánskou“ tendencí zaujal badatele méně než předcházející generální synod v Kostnici. Katoličtí historici ho považovali za příliš radikální, protestantští naopak za projev předreformační krize církve. S dosavadním bádáním, které dostalo impuls v přehodnocení konciliární epochy na II. vatikánském koncilu, jsou editoři zajedno v jejím chronologickém ohraničení léty 1378–1563, tj. počátkem schismatu a tridentským koncillem. Aniž by popírali dosah obou kostnických dekretů, *Haec sancta a Frequens*, nestojí v ohnisku jejich pozornosti konflikt mezi Basilejí a Římem, nýbrž koncil jako setkávání (*gathering*) lidí a idejí. O to se již ve svých sociologicky zaměřených pracích zdařile pokusil Paul Ourliac, k nimž se podle mého soudu historici nadále budou vracet. Pokud jde o kontext s dnešním bádáním, basilejský *Companion* by měl být podle editorů více „holistický“ a měl by být především výpovědí o pozdním středověku a nikoli o tendencích počátku 21. století.

Knihy je rozdělena do pěti tematických částí a 16 kapitol. Jelikož se tímto členěním do značné míry potlačila dějová nit koncilu, Michiel Decaluwé a Gerald Christianson v první kapitole podali nástin pěti časových fází synodálního jednání. V části o pramenech Thomas M. Izbicki pojednal o oficiálních pramenech koncilu a Jesse D. Mann o třech hlavních zpravodajích, za něž považuje Jana Stojkoviče z Dubrovníka, Eneáše Silvia a Jana ze Segovie. V druhé části se G. Christianson, M. Decaluwé a T. M. Izbicki ve třech kapitolách zabývají konciliarismem, vztahy představitelů koncilu s papeži a snahou o nové upevnění papalismu.

Třetí, dosti nesourodá část přináší kapitoly o administrativě koncilu (Hans-Jörg Gilomen), o právnících a procesním řízení (Émilie Rosenblieh), o husitské otázce v Basileji (Thomas A. Fudge), o širším kontextu basilejských reformních dekretů (Birgit Studt), dále o sblížení s řeckou ortodoxní církví (Ivan Mariano) a o konciliární liturgii (Alberto Cadilli). Ve čtvrté části věnované sekulárním mocnostem v době basilejského schismatu se dostalo pozornosti Francii (Heribert Müller), Římské říši (Johannes Helmraath) a poslednímu protipapeži Felixovi V. (Ursula Gießmann). Poslední, pátou část tvoří jen jedna kapitola, ta však stojí za důkladné přečtení, neboť A. Cadilli v ní otevřeně pojednává o dědictví basilejského koncilu v konfesně odlišném pohledu

katolického a protestantského dějepiscectví. Zatím jen málo dějepisců „katolické linie“ bylo ochotno připustit, že zmaření koncilárních reforem vedlo od Basileje k Lutherovi.

Basilejský koncil podle editorů údajně neměl svůj velký příběh. V našich očích tomu však tak není, neboť právě otázka českého husitství tvořila jednu z hlavních linií programu koncilu. Dosloučuje to i chronologický přehled připojený k úvodnímu historickému nástinu. Z celkového počtu 27 významných událostí se sedm týká husitství. Přesto se česká otázka s výjimkou stati Thomase A. Fudge vyskytuje v *Companionu* dosti okrajově. Pozornost jí v různé míře věnovali G. Christianson v kapitole o konciliarismu, A. Cadili ve stati o liturgii a ve vztahu k císaři Zikmundovi pak J. Helmraeth. Na rozdíl od většiny autorů basilejského svazku *Companionu*, kteří se koncily pozdního středověku systematicky zabývali, T. A. Fudge pojednal o české otázce v Basileji bez speciální přípravy, což je na jeho stati znát. Není to však on, kdo za autora tří svazků o husitské revoluci ve *Schriften MGH* z roku 2002 uvedl Františka Grause. V závěrečných rejstřících budeme některá hesla marně hledat. V knize nepadne ani zmínka o Mikuláši z Buldesdorfu, který skončil roku 1432 v Basileji na hranici. Ještě citelněji mi však v rejstříku chybí třeba hesla *Humanism*, *Nations* a *Universities*.

Navzdory kritickému přemítání o kompozici, dílčích mezerách a nedostatečné sevřenosti rozbihajících se výkladů jednotlivých kapitol kniha dobře plní své poslání jako přehledné informatorium o basilejském koncilu v pohledu dnešního bádání.

FRANTIŠEK ŠMAHEL

Dana STOKLASOVÁ, *Dejiny benediktínského opátstva v Hronskom Svätom Beňadiku do roku 1565*, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave – Spolok Slovákov v Poľsku, Trnava – Kraków 2015

164 s., ISBN 978-83-7490-890-0

Benediktínské opatství v Hronském Svätém Beňadiku (dnes okres Žarnovica v Banskobystrickém kraji) náleželo ve středověku k nejvýznamnějším a nejbohatším církevním institucím Uherského království. Od roku 1970 je objekt kláštera národní kulturní památkou, v roce 2011

byl dokonce zařazen mezi sedm divů Banskobystrického kraje. Přes značný význam tato instituce postrádala zpracování svých dějin ve slovenštině, což byla i hlavní motivace Dany Stoklasové k sepsání knihy.

Úvodní pasáže tvoří shrnutí dosavadního bádání o dějinách hronskosvatobeňadického kláštera, počínaje 19. stoletím. Následně autorka popisuje vývoj opatství v rámci uherského státu a církve. Klášter byl podle legendy založen roku 1074 v důsledku bojů o trůn mezi Arpádovci Šalamounem a Gejzou, relevantní písemný doklad však představuje až Gejzova zakládací listina z roku 1075 (ač ani ona není prosta pochybností, neboť její znění je známo jen z pozdějšího opisu). Podobně jako v případě českých klášterů se o Hronském Svätém Beňadiku nedochovalo až do 13. století mnoho informací. Autorka upozorňuje na vyšší majetkového obvenění kláštera, z čehož usuzuje, že Gejza zakládal opatství coby protiváhu kláštera v Pannonhalmě, který spadl do sféry vlivu jeho konkurenta Šalamouna. To pak pokládá vedle závěru stavebněhistorického bádání za indicii, že klášter byl fundován ještě před rozhodující bitvou u Mogyródu a Gejzovým nástupem na královský trůn, tedy před zmíněným rokem 1075. Stavba klášterního kostela tak byla podle autorky zahájena patrně po roce 1064, přičemž konvent zřejmě jistý čas pobýval v dřevěném provizoriu, což je stav, který opět známe i z českých zemí. O tom, že byl dokončen alespoň kostel zasvěcený sv. Benediktovi, svědčí již zmíněná listina Gejzy I. Jméno prvního hronskosvatobeňadického opata je známo až z roku 1124, přičemž o jeho osobě nelze říci nic bližšího. Další známý představený je potom doložen k roku 1209.

Právě rok 1209 představuje v interpretaci Stoklasové další klíčový milník dějin opatství, a to nejen proto, že se od této chvíle množí písemné doklady. Autorka akcentuje především fakt, že roku 1209 bylo opatství přijato Inocencem III. pod ochranu papežského stolce. Ačkoliv Stoklasová konstatuje, že poměry v Uhrách ve 13. století nebyly s ohledem na oslabení moci šlechty či negativní dopady vlády krále Ladislava IV. Kumána příliš příznivé pro rozvoj církevních institucí, dochované prameny naznačují, že konkrétně Hronský Svätý Beňadik zažíval v této době vzestup a jeho opati náleželi k významným postavám politického života. Skutečnou dobou rozkvětu opatství však byla podle autorky až vláda Anjouovců. Pozici kláštera odráží i postavení jeho poddaných. Jak Stoklasová zdůrazňuje, už na sklonku 13. století byli poddaní benediktínského kláštera vyjmuti z pravomoci královských úředníků a ve dvacátých